Sprawdzian: Od potęgi do klęsk Rzeczypospolitej, XVII w. (klasa 2 liceum)

Grupa A

1. (1 pkt) **D**

2. (1 pkt) **B**

3. (1 pkt) **B**

4. (1 pkt) **C**

5. (4 pkt) **1. P; 2. F; 3. P; 4. P** — po 1 pkt za zdanie

6. (2 pkt) **(1) Wiedniem; (2) Bohdan Chmielnicki** — po 1 pkt za lukę

7. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Potop szwedzki (1655–1660) to inwazja Szwecji na Rzeczpospolitą (w latach 1656–1657 Szwecję wspierała Brandenburgia). Szlachta wielkopolska skapitulowała pod Ujściem, a wielu magnatów i szlachciców przeszło na stronę Karola X Gustawa. Rzeczpospolita straciła według szacunków nawet do 40% ludności (głód, epidemie, rzezie). Obrona Jasnej Góry (1655) stała się symbolem oporu i związała katolicyzm z polską tożsamością. Traktatami welawsko-bydgoskimi (1657) Polska zrzekła się zwierzchnictwa lennego nad Prusami Książęcymi, a pokojem w Oliwie (1660) — większej części Inflant (zachowała Łatgalię).
Punktacja: 1 pkt za przyczyny i przebieg (najazd Karola X Gustawa, kapitulacja szlachty pod Ujściem). 1 pkt za skutki demograficzne i gospodarcze (spustoszenie kraju, ogromne straty ludności — szacunki sięgają 1/3 i więcej). 1 pkt za znaczenie (obrona Jasnej Góry jako mit fundacyjny; traktaty welawsko-bydgoskie i pokój w Oliwie).

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Druga połowa XVII wieku przyniosła Rzeczypospolitej głęboki kryzys, spowodowany serią wyniszczających wojen — potopem szwedzkim (1655–1660), wojnami z Kozakami i Rosją oraz konfliktami z Turcją. Wojny te doprowadziły do znacznego spadku liczby ludności wskutek walk, epidemii i głodu, a także do zniszczenia wielu miast i majątków szlacheckich. Skutkiem był długotrwały upadek gospodarczy, osłabienie handlu i finansów państwa oraz stopniowa utrata znaczenia międzynarodowego Rzeczypospolitej na rzecz sąsiednich mocarstw.
Punktacja: Przyczyny — wojny (potop szwedzki, wojny z Turcją, powstanie Chmielnickiego) i ich zniszczenia (1 pkt) + skutki demograficzne — znaczny spadek liczby ludności (1 pkt) + skutki gospodarcze — upadek miast i handlu, osłabienie pozycji międzynarodowej (1 pkt). Maks. 3 pkt.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Powstanie Chmielnickiego wybuchło w 1648 r. jako bunt Kozaków zaporoskich i prawosławnego chłopstwa ukraińskiego przeciw uciskowi szlachty polskiej oraz dyskryminacji religijnej. Bohdan Chmielnicki zawarł sojusz z Tatarami krymskimi i zadał wojskom koronnym szereg klęsk, m.in. pod Korsuniem i Piławcami. Powstanie doprowadziło do głębokiego osłabienia militarnego i gospodarczego Rzeczpospolitej, otworzyło drogę do późniejszej interwencji Rosji (ugoda perejasławska 1654) oraz przyczyniło się do wybuchu potopu szwedzkiego.
Punktacja: Przyczyny - ucisk Kozaków i chłopstwa prawosławnego przez szlachtę (1 pkt). Przebieg - sojusz z Tatarami, klęski wojsk koronnych (1 pkt). Skutki - osłabienie militarne i gospodarcze, otwarcie drogi dla interwencji Rosji i Szwecji (1 pkt). Łącznie 3 pkt.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Lib.veto, magnaci, Chmielnicki. Szwecja, Rosja, Turcja. Utrata Inflant, Ukrainy.
Punktacja: Wewn.(1)+zewn.(1)+konsekwencje(1).

Grupa B

1. (1 pkt) **D**

2. (1 pkt) **B**

3. (1 pkt) **C**

4. (1 pkt) **A**

5. (4 pkt) **1. P; 2. P; 3. F; 4. F** — po 1 pkt za zdanie

6. (2 pkt) **(1) Wiedniem; (2) liberum veto** — po 1 pkt za lukę

7. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Powstanie Chmielnickiego wybuchło w 1648 roku jako reakcja Kozaków i prawosławnych chłopów ukraińskich na ucisk pańszczyźniany oraz dyskryminację religijną ze strony polskiej magnaterii kresowej. Sprzymierzeni z Tatarami Kozacy zadali wojskom koronnym szereg dotkliwych klęsk. Powstanie znacząco osłabiło Rzeczpospolitą i doprowadziło w 1654 roku do ugody perejasławskiej, na mocy której Kozacy poddali się protekcji Rosji, co zapoczątkowało długotrwałe wojny polsko-rosyjskie o Ukrainę.
Punktacja: Wskazanie przyczyn (ucisk pańszczyźniany i religijny Kozaków i chłopów prawosławnych, konflikty z magnaterią kresową) – 1 pkt. Wskazanie przebiegu (sojusz z Tatarami, klęski wojsk koronnych) – 1 pkt. Wskazanie skutków (osłabienie Rzeczpospolitej, ugoda perejasławska Kozaków z Rosją w 1654 roku, wojny z Moskwą i Szwecją) – 1 pkt. Łącznie 3 pkt.

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Potop Szwedzki (1655–1660): Szwecja zaatakowała wyczerpany wojnami kraj — elektor brandenburski i Kozacy wsparli najeźdźców. Szwedzi opanowali większość Korony. Punkt zwrotny: obrona klasztoru na Jasnej Górze (Częstochowa) pod wodzą przeora Augustyna Kordeckiego wzbudziła opór szlachty i chłopów; Jan Kazimierz ogłosił śluby lwowskie. Skutki: Polska utraciła ok. 1/4 ludności (zarazy, głód, masakry); zniszczenia materialne porównywane do II wojny światowej; traktat w Oliwie (1660) — Rzeczpospolita straciła Inflanty na rzecz Szwecji; destabilizacja polityczna przyspieszyła kryzys ustrojowy (liberum veto).
Punktacja: 1 pkt: przyczyny (najazd Szwecji, prośba magnatów litewskich) i przebieg (Karol X Gustaw zajął większość ziem); 1 pkt: obrona Jasnej Góry jako punkt zwrotny i opór; 1 pkt: skutki (traktat w Oliwie 1660, straty ludności, zniszczenia gospodarcze, utrwalone liberum veto). Łącznie 3 pkt.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Potop szwedzki wybuchł na tle rywalizacji polsko-szwedzkiej o Inflanty oraz dynastycznych roszczeń szwedzkich Wazów do polskiego tronu, a osłabiona wojną z Kozakami Rzeczpospolita stała się łatwym celem inwazji. Skutkiem była katastrofa demograficzna i gospodarcza — zniszczenie znacznej części miast i wsi oraz utrata znacznej części ludności, co pogłębiło długotrwały kryzys państwa. Obrona klasztoru na Jasnej Górze w 1655 r. stała się symbolem oporu i przyczyniła się do zwrotu w nastrojach społecznych sprzyjających kontrofensywie.
Punktacja: Uwzględnienie przyczyn (rywalizacja o Inflanty, szwedzkie roszczenia dynastyczne Wazów, osłabienie RP wojnami kozackimi) oraz skutków (ogromne straty demograficzne i gospodarcze, zniszczenia miast, utrwalenie kryzysu państwa, obrona Jasnej Góry jako symbol oporu). Maks. 3 pkt.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Przyczyny: ucisk pańszczyźniany ludności ukraińskiej, konflikty religijne (prawosławni vs katolicy/unici), ograniczanie swobód kozackich. Przebieg: Bohdan Chmielnicki stanął na czele buntu w 1648 r., pokonał wojska polskie pod Żółtymi Wodami i Korsuniem. Konsekwencje: ugoda w Perejasławiu (1654) — Kozacy oddali się pod opiekę cara moskiewskiego, co doprowadziło do wojny polsko-rosyjskiej i trwałej utraty wpływów Polski na lewobrzeżnej Ukrainie.
Punktacja: Przyczyny (1 pkt) + przebieg (1 pkt) + konsekwencje (1 pkt). Razem 3 pkt.

Skala ocen (orientacyjna, 22 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	20–22 pkt
dobry (4)	17–19 pkt
dostateczny (3)	11–16 pkt
dopuszczający (2)	7–10 pkt
niedostateczny (1)	0–6 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/historia/rzeczpospolita-w-xvii-w**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.